

múzeumőr



Szilágyi Lenke felvétele

GRÉCZI EMŐKE

„VAGY MOST MEGTALÁLJUK, VAGY TÖBBÉ TALÁN NEM LESZ RÁ LEHETŐSÉG”

BESZÉLGETÉS ZSIDI PAULÁVAL

TA római örökség Budapest egyik legfontosabb adottsága. De mennyire becsüljük meg, hogyan vigyázunk rá, mit tehet a muzeológus, ha felrobbantják, betemetik, lakótelepet építenek rá, vagy nem kezeli a tulajdonosa? Mit szeretne látni a látogató egy régészeti parkban, és mit kíván megmutatni a szakember? Mindezekről Zsidi Paulával, az Aquincumi Múzeum nyugalmazott igazgatójával, a Budapesti Történeti Múzeum nyugalmazott főigazgató-helyettesével beszélgettünk.

MC: *Mikor döntöttél úgy, hogy ezt a pályát választod?*

I Iskoláskorom óta szenvedélyesen vonzott a régészet, rengeteget olvastam, főleg regényes régészeti könyveket, Passuth László, Móra Ferenc írásait. A gimnázium harmadik osztályát követően vettem egy mély lélegzetet, és bementem a Nemzeti Múzeumba megkérdezni, nincs-e szükségük egy tetterős, elszánt diákra nyári ásatási munkára. Nekik nem volt, de átírányítottak a közeli Károlyi-palotába, ahol akkor a Budapesti Történeti Múzeum régészeti osztálya működött. Egy őskori temető ásatására küldtek: Schreiber Rózsa tárt fel egy bronzkori temetőt az óbudai Kossuth Lajos üdülőparton. Az itt szerzett élmények hatására pedig végérvényesen eldőlt, hogy a régész pályát választom.

MC: *Viszont a római kor lett a kutatási területed. A régészekkel készült korábbi interjúim során általában az derült ki, hogy többnyire a körülmények befolyásolják a korszak kiválasztását, nem pedig tudatos döntés eredménye.*

I Az én esetemben is így történt: Aquincumba vetett a sors. Az egyetemen a népvándorlás kora volt a fő területem, Bóna István és László Gyula szárnyai alatt nevelkedtem. Mindig is a nagyon mozgalmas korszakok érdekelték, mert a régészet mint forrás ezeknél a korszakoknál sokkal hangsúlyosabb. Amikor 1975-ben elvégeztem az egyetemet, két munkahely közül választhattam: a Régészeti Tanszék könyvtára vagy római kori gyakorlati régészet a Budapesti Történeti Múzeumban. Utóbbi mellett döntöttem. Nagy feladatban vehettem részt: akkor szélesítették a Szentendrei utat és módosították a HÉV-vágányok nyomvonalát,

amely az aquincumi polgárváros közepén haladt át. Akkoriban a ma is látható római vízvezeték pilléreinek csak a Duna-felőli oldalán haladt az út.

MC: *Ekkor bontották le a HÉV vonala miatt a Zichy-kastély egyik oldalát.*

¶ Nálunk pedig a polgárváros közepét kellett a korábbinál jóval szélesebb felületen leborotválni és lefedni. Régészeti szempontból izgalmas feladat volt ez, de a mai örökségvédelmi szemléletet és szabályokat figyelembe véve nagyon kritikusan lehet megítélni azt a döntést.

MC: *Jóvátehetetlen károkat okozott?*

¶ Igen, pedig el lehetett volna kerülni. Ha akkor a HÉV-et a mai Huszti út vagy a Kungunda utca vonalában vezetik, nagyon sok értéket meg lehetett volna menteni. Így több mint tízezer négyzetméteren leborotválták az egykori római kori város területének felső rétegeit. Kétségtelen, hogy az első és a második század emlékei még ott vannak az út és a sínek alatt, de ami felette volt, az elpusztult. Arra sem volt elég idő, hogy előzetesen mindent alaposan átvizsgáljunk. Ez azért különösen fájdalmas, mert Aquincum polgárvárosa nem a számos római kori lelőhely egyike, hanem a provincia székhelye volt, ráadásul a terület nagyrészt szabadon és beépítetlenül maradt a római kort követő nagyjából ezer év során. Tehát azt az adottságot, hogy összefüggően bemutatható legyen, gyengítettük önerőből.

MC: *Mennyit ismerünk az egykori Aquincumból?*

¶ Ha a város topográfijára gondolunk, azaz hol haladtak az útvonalak, hol milyen városrész helyezkedett el, akkor olyan 60-70 százalékát ismerjük a város szerkezetének. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kereteken belül az épületek nagy része is feltárt. A kutatás már kétszázötven éve zajlik, ha Schönvisner István 1778-ban kezdett ásásait tekintjük kiindulópontnak. Bizonyos részek fehér foltok, például a késő római erőd vagy a légiótábor belső területe, amelyeket lefed a mai beépítettség, vagy azokon a területeken, ahol egyáltalán nincsenek a beruházásokhoz kapcsolódó régészeti feltárások. Kétségtelen, hogy az aquincumi topográfiának olyan részei, mint a katonaváros, a hozzá tartozó temetők, a villagazdaságok épületei egyre inkább ismertté válnak. A múzeum területéhez tartozó polgárváros csaknem 40 százaléka feltárt, ugyanakkor a légiótábor esetében legfeljebb 15 százalékot, a késő római erőd tekintetében pedig ennél is



A Das Römische Budapest egyik ausztriai kiállításán, 1986-ban



A vízvezetékpillérek feltárása közben, 1975-ben

kisebb számot lehetne mondani. A polgárváros területe hosszú ideig szabadon állt, és az Aquincumi Múzeumot létrehozó ásátássorozat is itt kezdődött meg, innen ismerjük a legtöbb emléket.

MC: Két éve rendeztél kiállítást a Budapesti Történelmi Múzeumban az utóbbi évtized fővárosi ásataásairól. A mostani viszonyokkal összehasonlítva mennyiben voltak jobbák vagy rosszabbak a körülmények a pályád kezdetén?

¶ A kérdést több oldalról is érdemes megközelíteni. Negyven évvel ezelőtt a régészet egyértelműen hivatás volt, nem kötődtek hozzá közvetlen gazdasági érdekek, meghatározó létfenntartási célok. De már nem is volt úri passzió, mint korábban. Ugyanakkor kétségtelenül megtartott ebből egyfajta hivatástudatot. Abban az időben különösebb pénzkereseti lehetőség a szakma körül nem adódott. Akkor még kifejezetten tudományos kutatási célból dolgoztunk, kevésbé volt feladatunk a társadalmi hasznosítás. Ez a szempont csak az elmúlt évtizedekben kapott nagyobb hangsúlyt. Nem mondom, hogy öncélú volt a munkánk, de ma már elvárható, hogy közösségfejlesztő, társadalmi hasznosításra szolgáló elemekben is gondolkodjunk, közönségcsalogató, élményszerű kiállításokat rendezzünk, elszámoljunk arról, mire költjük a pénzt, amit a munkánkra kapunk. De az elmúlt negyven évben legtöbbször talán a régészet módszertana változott: régen volt a spakli, az ecset, a csákány és az ásó, ma a feltárás általában a georadarral vagy roncsolásmentes műszeres lelőhely-felderítéssel kezdődik. Bár ma is sokszor kézzel készül az ásatási napló, és ebben a formában be is került a dokumentációs archívumba, de a számítógépes, stratigráfiai egységkénti dokumentálás ma már jogszabályi követelmény. Nagy szó volt annak idején, ha egy röntgent lehetett csináltatni egy-egy leletről, ma pedig a legprecízebb orvosi-diagnosztikai eljárások alkalmazása sem ritka. A régészeti jelenségek térinformatikai megjelenítése szintén egy újabb elem a régészek munkájában. Noha a BTM-ben már viszonylag korán, a hetvenes évektől rendszeresen alkalmaztak geodéziai felméréseket a régészeti feltárásoknál, de ezek számítógépes feldolgozása nagyjából tíz éve kezdődött. Az új eljárások meggyorsították a terepi régészetet, és általuk egy-egy ásatásból ma sokkal több információhoz juthatunk.

MC: Emlékezzünk meg azokról, akik akkor a BTM-ben, Aquincumban dolgoztak.

¶ A BTM főigazgatója Horváth Miklós újkoros történész volt, pragmatikus, kemény ember, akit a párt helyezett ebbe a pozícióba, ez sokszor meg is mutatkozott

a döntéseiben. Egy nagyobb régészeti osztályon belül több korszak kutatói dolgoztak. Jó kapcsolatunk volt a középkorosokkal, Írásné Melis Katalinnal, Bertalan Vilmosné Hertával, Altmann Júliával és persze Kubinyi András osztályvezetővel. Folyamatosan együtt dolgoztunk az őskoros kollégákkal is, Kőszegi Frigyessel, Schreiber Rózsával, Gábori Miklóssal. Ez fontos volt, mert különösen a városok területén az egyik régészeti korszak rátelepül a másikra, ezért a feltárásokon az őskortól a középkorig minden korszak előfordulhat. Az BTM pedig abban a szerencsés helyzetben volt és van ma is, hogy egy-egy feltárással mindig a megfelelő szakos szakembereket tudja kiküldeni. A római korosok igazi csapatot alkottak. Akkor, 1973-ban robbantották fel a tetrapylont, a római légiótábor központi épületét a Flórián téri bevásárlóközpont kedvéért, akkor szanálták a régi Óbudát és jött létre a lakótelep. A római épület pusztulása megrendítő esemény volt, nemcsak a szakma, hanem a közvélemény számára is, a felháborodás elért a nagypolitikáig. Ekkor jött létre az a régészeti csapat, amelyik végigkísérte az óbudai építési munkálatokat, megfigyelte, dokumentálta az előkerült emlékeket. Ásatásra is volt lehetőség, persze elég korlátozott módon, de igyekezve, hogy hozzájussunk a lehető legtöbb információhoz. A Póczy Klára vezette csapat munkája nyomán vált ismertté az aquincumi légiótábor helye és szerkezete. Már a kutatások kezdetétől, a 18. századtól tudták, hogy Aquincumban kell lennie valahol egy légiótábornak, sejtették is, hogy nagyjából hol, de pontos helyét nem lehetett tudni, mert területét a régi Óbuda épületei lefedték. Amikor ezeket az épületeket felszámolták, és még nem épült meg a lakótelep, akkor volt csak a régészeknek lehetőségük a kutatásra. Igaz, kicsi felületeken, kicsi mozaikszemekhez jutottak csak hozzá, de végül összeállt az aquincumi légiótábor, ami európai hírű eredmény volt. 1986-ban készítettünk egy kiállítást *Das Römische Budapest* címmel, ami tizenkét európai helyszínen mutatta be az új felfedezéseket. Póczy Klára helyettese és utódja Németh Margit volt, a csapathoz tartozott Parragi Györgyi, Szirmai Krisztina, Facsády Annamária, Kérdő Katalin, Kocsis László, később Madarassy Orsolya. Jómagam, külön kis csapatot alkotva Pető Máriával és Máriity Erzsébettel, az Óbudai lakóteleptől északra és a polgár város területén folyó építkezésekhez kapcsolódó régészeti feladatokat végeztük. Meg kell még említeni Kaba Melindát, aki a Régészeti Adattár vezetője volt, római koros régészként a vízvezetékpillérek feltárását végezte. Rendszeresen látogattuk egymás feltárását, hiszen valójában egy lelőhelyet kutattunk. Tudtuk, ha mi akkor és ott nem állunk helyt, soha többet, vagy legalábbis száz-százhusz évig azokhoz a felületekhez, leletekhez nem fér hozzá a kutatás. Januártól januárig kint voltunk a terepen azzal a felelősséggel, hogy vagy most megtaláljuk az ott rejtőző régészeti emlékeket, vagy többé talán nem lesz rá lehetőség.

MC: *A lakótelep alatt maradt valami a római kor emlékeiből?*

¶ Persze, ott van a légiótábor számos, még feltáratlan maradványa, nyilván sérülten, nyilván nem olyan műemléki értékkel. A lakótelep épületei nem alapincézettek. Ha a házakat pincével tervezték volna, még most is ásnánk, vagy – ami még rosszabb – dokumentálatlanul pusztultak volna el az emlékek. A cölöpözési technika, ahogy a lakótelep épült, a mi szempontunkból nem a legjobb, mert a cölöp helyén csak egy kicsi, szűk területet ásnak ki, ami sokszor alkalmatlan a megfigyelésre, így dokumentálhatatlan a felület, elvesznek az információk. Ugyanakkor a cölöpökkel „csak” perforálják a felületet, és egyszer talán lesznek olyan módszerek, amelyek segítenek jobban összekapcsolni a részinformációkat. Nagy fegyvertény volt azonban, hogy pincékkel nem semmisítették meg a föld alatt megbújó emlékeket.

MC: *Ez volt a szempont, hogy a cölöpözés mellett döntöttek a tervezők?*

¶ Ebben nem tudok állást foglalni, de elképzelhető, hiszen egy római kori városrész maradt meg ezen a területen viszonylag épen. Ehhez hozzájárult az is, hogy a római előzményre épült európai nagyvárosok, mint London vagy Párizs városias fejlődése sokkal korábban, már a 16–17. században megindult, amikor a társadalom még kevésbé volt érzékeny a régészeti örökségre. Így a fejlődésnek számos emlék esett áldozatul. Nálunk a megkésett városiasodás a 18. században több és jobb állapotú emléket érintett, és szerencsére ekkor indult el az a folyamat, amely a régészeti emlékek védelmét közérdekké tette. Egyébként a hatvanas–hetvenes évekből tudunk említeni pozitív példát is. A Hercules-villa magasságában, de a Szentendrei út túloldalán előkerült egy hasonlóan gazdag építésű, gyönyörű mozaikokat, falfestményeket, stukkókat rejtő városi palota. Helyén középület épült volna, amiről végül is lemondtak, egy szánkódombot létesítettek felette. Pillanatnyilag üresen áll, és várja, hogy egyszer valaki kiássa az épületet.

MC: *Hogyan nézett ki az Aquincumi Múzeum a hetvenes években? Mennyivel volt kisebb a mai területénél?*

¶ Nagyjából a kétharmada volt a mainak, a jelenlegi déli területrészt a rendszerváltás után, több ütemben került a múzeumhoz. Ez egy érdekes történet. Az akkori Aquincumi Múzeumhoz délről egy MHSZ-sporttelep, egy kutyakiképző és egy autóüveg-javító műhely kapcsolódott, valamint egy fővárosi, illetve egy óbudai

önkormányzati telekrész, amelyet sittlerakónak használtak, továbbá egy ELMŰ-épület és a saroktelken álló lakóház. Az intézmény 1989–1990-ben visszakarta a múzeumi rangját, előtte ugyanis csak kiállítóhelyként működött. Ekkor újonnan kinevezett igazgatóként egy kolléganőmmel utánanéztünk, a polgárváros maradványait rejtő, délre lévő területek hogyan kerülhetnének ismét a múzeum hasznosításába. Találtunk olyan területrészeket, ahol a tulajdoni lapon a Budapest Történelmi Múzeum volt tulajdonosként feltüntetve. Selmeczi László főigazgató benyújtotta a kérelmet, hogy a múzeum szeretné visszakerülni és múzeumi funkcióba visszahelyezni a valamikor az aquincumi romvároshoz tartozó területeket. Az MHSZ esetében ez gyorsan sikerült, majd a fővárosi telekrészt is visszakaptuk, végül a III. kerülettel és az autóüveges céggel is sikerült megegyezni. Így 2005-re sikerült visszanyerni a korábbi területek nagy részét. Legutóbb pedig a főváros megvásárolta a múzeum számára az ELMŰ épületét, ami most már kiállítóhelyként szolgál. A múzeumi funkcióból egyelőre csak a saroktelek maradt ki, de már akkor elindultak a tárgyalások. Úgy látom, mind a főváros, mind a kerület partner abban, hogy a múzeum topográfiai egysége helyreálljon. Ez nyilván gazdasági és jogi kérdéseket vet fel, ezek, remélem, egy-két éven belül megoldhatók.

MC: Ha ennyire megváltozott a terület szerkezete, nyilván az egész múzeumot újra kellett gondolni. Ezt szolgálta a Rajk László-féle beépítés?

¶ A múzeum eltérő adottságú, félbarna övezeteket örökölt, ráadásul nem is egyszerűen. Ezeknek már csak a gondozása, kezelése is jelentős többletköltséget igényelt. Az új területeket is magában foglaló fejlesztési tervet Rajk László 1996-ban elkészítette, nagyon dinamikus, perspektivikus szemlélettel, az egész háztömbre vonatkozólag. Ezen a ponton megkerülhetetlen, hogy előzményként említést tegyünk Hajnóczi Gyula és H. Vladár Ágnes 1964-ben született polgárvárosi tervéről. Rajk László azzal az igénnyel készítette terveit, hogy a polgárváros Szentendrei úttal és a HÉV-vágányokkal egymástól elválasztott részei között lehetséges legyen a kommunikáció. A később született résztervek és rekonstrukciós elképzelések már e koncepció figyelembevételével készültek. A területrendezés és -fejlesztés folyamatában váratlan problémákkal is meg kellett küzdenünk. Kiderült, hogy a keleti kőtárunk részűje gázgyári iszapból és salakból készült, kellemetlen szagot árasztott, nem maradt meg rajta a fű, ráadásul veszélyes volt a környezetre nézve. Egy állami kármentesítési program keretében teljes földcserét végeztünk a területen. Ráadásul 1944-ben szőnyegbombázás érte a területet, s a bombatölcseket szintén gázgyári salakkal töltötték fel, végül ennek egy



Zsidi Paula a fiával az 1990-es limesjárás alkalmával a carnuntumi amfiteátrumban

részét is sikerült rehabilitálni. Amikor 2000-ben az új raktár- és irodaépületünk megépült a terület déli szegélyén, kapcsolatot kellett teremtenünk a klasszikus romterület és az irodaépület között. A közbeeső területen fekvő, már 1941-ben kiásott, de már alig látszó Mithras-szentély romkonzerválását H. Vladár Ágnes építész segítségével elvégeztük. Környezetét rendeztük, gondozhatóvá tettük, ezáltal a látogatók számára is megnyitottuk a kibővített múzeumi területet. Majd, amikor a főváros 2005-ben megvette az ELMŰ épületét kiállítási célra, a súlypont végképp áthelyeződött a múzeumi terület déli oldalára. Az új kiállítási épületben elkészült a látványraktár, az orgonakiállítás, a helytartói palota kiállítása. Mindez különösen nagy lépés volt a múzeum történetében, hiszen korábban csak a nyári időszakban fogadhatott látogatókat, ettől kezdve pedig folyamatos volt a nyitvatartás. Ekkor, a kisebb fejlesztések, a gyarapodás és bővítések nyomán megérték a feltételek arra, hogy egyetlen nagy projektbe rendezzük a sok, még megoldandó feladatot, és egy, a 21. századnak megfelelő fejlesztési projektet készítsünk a déli terület rész használatára. Erre 2010-ben került sor, s egy elnyert uniós projekt nyomán 2012-re lett egy új bejáratunk, korszerű parkolónk, valamint olyan attrakciós elemek létesültek az épületben, mint az interaktív számítógépes játékokat magában foglaló vizuális élménytér. A területen készült egy domb, hogy fölülről is megszemlélhető legyen a romterület, illetve az ott elhelyezett készüléken, a kronoszkópon keresztül a jelenlegi látvány megfelelő római kori virtuális rekonstrukcióját is megtekinthetik a látogatók. Épült egy római házrekonstrukció is, az úgynevezett „Festőház”, követve a mostani látogatói igényeket, elvárásokat. A rekonstrukcióval, nem az volt a célunk, mint Carnuntumban, hogy felépítsünk egy római várost vagy annak egy részletét, ami valójában soha sem nézett ki úgy, ahogy most felépítették.

MC: *Talán az egyik legfontosabb kérdés manapság, hogy rekonstruálni vagy megvédeni kell az emlékeket?*

¶ A rekonstrukciók esetében sokszor a kevesebb több lett volna. Osztom azok álláspontját is, akik szeretnék azt a térélményt megkapni, ami egykor lehetett, még ha az nem is annyira pontos vagy hiteles. Ilyenkor az élmény a fontos. Olyan ez, mintha felvonnél egy jelmezt, hogy átéld, milyen volt egykor krinolinban járni. Ugyanakkor látom a romterületen, hogy sokan szeretik, ha egy kis térkép segítségével maguk fedezik fel az antik romokat, melyik épületrész mi volt eredetileg. Látom, hogy mekkora élményt nyújt sétálni az eredeti kövek között. Mindkét igényt ki kell elégíteni. Nekünk eszünk ágában nem jutott olyan megoldás, ami a régi romterület romantikus hangulatát felborítaná, de a délen kibővült

Az archeometriai vizsgálatoknak köszönhetően pedig nem csupán megszépültek a tárgyak, hanem olykor meglepő, a kiállítási koncepciót is befolyásoló eredmények születtek.

területen van egy-két olyan épület, ami az új látogatói igényeket a szakmai kritériumok figyelembevételével mellett teljesíteni tudja. Ilyen a „Festőház”, amit 1941-ben tárt fel Nagy Tibor. A feltárásról annak idején a kornak megfelelő dokumentáció született. A hitelesítő feltárás azt állapította meg, hogy az épületnek csak az egyik sarkán maradt meg az eredeti épületrész, a többi már korábban kiemelték az egykori levente-gyakorlótér, majd MHSZ-lőtér építése érdekében. Mi tehát nem építettünk rá az eredeti falakra, hanem a hiteles helyen hiteles alaprajz alapján egy római ház modelljét készítettük el. A másik rekonstrukciós jellegű épületünk a „Festőház” szomszédságában álló Mithras-szentély. A mithraeumnak, amelyet szintén az 1941. évi kampányban tárt fel Nagy Tibor, a dokumentáció szerint az összes zárófala, a délkeleti kivételével megsemmisült. Ugyanakkor a hitelesítő feltárások során falazott alaprajz került elő. Tehát valamikor a feltárást követően készült egy helyreállítás, és mi erre, a már modern alapra húztuk fel a mostani épületet. Nem eredeti romokra falaztunk, hanem egy már kiszedett és a negyvenes években újraépített falazatot használtunk fel és alakítottuk ki a Mithras-szentélyt, H. Vladár Ágnes tervei alapján.

MC: *Semmi sem látszik ma a helytartói palotából a Hajógyári-szigeten, noha komolyan felmerült a közelmúltban a rekonstrukció lehetősége. Mikor temették vissza a romokat?*

¶ A legnagyobb feltárási kampány az ötvenes években zajlott, de mivel a területen hajógyár üzemelt, ezért vissza is temették. Kiemelték a mozaikokat 100×60 centiméteres darabokban, közülük most öt helyiség padlója látható a kiállításon, de még ugyanennyit őriznek a raktárak. Ugyanígy, leválasztva a falról, múzeumba kerültek a falfestmények is. Amikor a hajógyártás megszűnt a kilencvenes években, egy minimális léptékű, de figyelemre méltó eredménnyel záruló hitelesítő ásatást végzett a Hajógyári-sziget déli részén Kérdő Katalin. Az ásatás során pontos szintadatokat nyertek a palotáról, illetve kiderült, hogy a négyszög alakú, nagyjából 100×100 méteres építmény csak az egyik épülete a helytartói palotaegyüttesnek. Csak 1996-ban derült ki, hogy a helytartói rezidencia fallal körülvett, parkokat, gazdasági épületeket is magába foglaló együttes volt. Nemrégiben kormányhatározat született arról, hogy terv készüljön a palota rekonstrukciójára, bemutatására, hasznosítására.

MC: *Szíved szerint mit kezdenél a palotával?*

¶ A múzeum részéről Havas Zoltánnal együtt részt vettem az előkészítő munkacsoportban. Nehéz kérdés a bemutatás, nemcsak az épületegyüttes különlegessége, egyedisége miatt, hanem a természeti adottságok következtében is. Nem biztos, hogy most kezdenék vele valamit. A palotaegyüttes területe egy sziget déli részén helyezkedik el, ami jelenleg évente egyszer, de lehet, hogy kétszer is víz alá kerül. Elsősorban műszaki, technikai kérdés, hogy ha a maradványok felszínre kerülnek, szárazon lehet-e tartani, biztonságban lehet-e megőrizni azokat. Hihetetlen értékkel rendelkezünk, és jogos igény, hogy ez ne maradjon a föld alatt. De meg tudjuk-e ezt most biztonsággal csinálni? Én rábíznám egy – feltehetően több műszaki tudással rendelkező – következő generációra. Mert nem csak létre kell hozni a bemutatást, hanem folyamatosan biztosítani kell az állagát. A polgár városban százhusz éve küszködik a múzeum azzal, hogy a romok ne semmisüljenek meg, ne pusztuljanak, folyamatosan ápolva, gondozva legyenek. A szigeten a klíma okozta pusztítás mellett árvíz veszélye is fenyeget, ami egy beruházás esetén sok kérdést vet fel. Semmiképpen nem árt a helytartói palotaegyüttesnek, ha foglalkozunk vele, mert egy nemzetközileg is jelentős, különleges műemléki értékről van szó. A huszonöt-harminc római tartománynak volt helytartója, annak palotája, de ebből ma mindössze öt olyan hely ismert, amiről biztosan lehet állítani, hogy az helytartói palota volt.

MC: *Hol vannak ezek?*

¶ Carnuntumban, Kölnben, Apulumban, Caesareiában és Aquincumban. A múzeum szakmailag folyamatosan foglalkozik a palotával. Havas Zoltán a doktori disszertációját ebből a témából írja, novemberre pedig egy nemzetközi workshopot szervezett, ami kifejezetten a helytartói paloták helyreállításáról, bemutatásáról szól.

MC: *Ami emlék a múzeum területén kívül található, nincs jó állapotban. A Március 15-e téren pedig lefedték.*

¶ Ha valakinek, akkor nekünk fáj ez a legjobban, mert bár nem mi vagyunk a tulajdonosok és a kezelők, szakmailag felelősnek érezzük magunkat az emlékekért. A római kori maradványokkal kapcsolatban az elmúlt negyven évben igyekeztünk mindent megtenni, hogy rendezzük a helyzetet: a nyilvánossághoz fordultunk, pénzért kalapoztunk, leveleztünk az illetékesekkel. A probléma alapja az,

hogy az emlékek jogi helyzete nincs tisztázva, sokszor a kezelő kérdése sem egyértelmű, akkor pedig nincs kin számon kérni az állapotokat. A múzeum csak a szakmai szempontokat képviseli, de nincs a költségvetésében forrás e célra. Mivel jogi értelemben nem is vagyunk a gazdái ezeknek az emlékeknek, így erősen korlátozottak az eszközeink. Miután az óbudai római emlékeket kampányszerűen harmadszor tettük rendbe, de még mindig nem oldódott meg folyamatos, rendszeres gondozásuk, készítettünk egy intézkedési tervet, amit elküldtünk az érintett szervezeteknek, intézményeknek. Ebben leírtuk, hogy az adott helyen milyen a jelenlegi állapot, mi a teendő az állagmegóvást illetően, milyen információs táblákra és utcabútorokra van szükség a hasznosításhoz. Ugyanekkor, 2015-ben létrehoztunk egy munkacsoportot műemlékesek, az érintett önkormányzatok, az MNV Zrt. képviselői és turisztikai szakemberek, valamint a kormányhivatal részvételével. Ennek célja hogy a közös felelősség tudatában mindenki a saját helyén, rendszerszerűen tegye a dolgát a régészeti emlékek megőrzésének, bemutatásának és társadalmi hasznosításának érdekében. Mostanra elindult valami, a résztvevők már magukénak érzik a problémát, foglalkoznak vele. Az eredményeket pedig már látni is lehet. A katonai amfiteátrumnál már dolgozik a vagyongazdálkodó, és nem egyszerűen a fűvet nyírják, mert egy műemlék gondozása nem csupán ebből áll, hanem szakszerű állagmegóvást is végeznek. A múzeum pedig a szakmai felügyeletet biztosítja, és gondoskodik azok népszerűsítéséről. Ezt szolgálja a *Budapest római emlékei* című, magyar és angol nyelven megjelent turistavezető, amely Óbudától Albertfalván át Nagytétényig követi a római kori emlékeket. Ezekben a hetekben, hónapokban dől el, hogy a római limes magyarországi szakasza a világörökség részévé válik-e. Ehhez azonban feltétlenül szükség van arra, hogy a döntést hozó szakemberek, ahogy a turisták, a járókelők is, gondozott műemlékeket lássanak.

ZSIDI PAULA 1975-ben végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karán, történelem–régész szakon. 1983-ban egyetemi doktori címet, majd 1997-ben PhD-fokozatot szerzett. 1975-től 2017-ig, nyugdíjba vonulásáig a Budapesti Történelmi Múzeumban dolgozott. 1989-től a BTM Aquincumi Múzeumának igazgatója, 2000-től pedig a korábbi feladat megtartása mellett a BTM régészeti feladatokért felelős főigazgató-helyettese. Kutatási területe a római provinciális régészet, régészeti örökségvédelem. Ásatási tevékenysége elsősorban az aquincumi polgárváros és a környező villagazdaságok területére terjedt ki.

